

Kent Tarihinden Bazı Notlar:

Erken Cumhuriyet Döneminde Fransız Plancı Lambert'in Trabzon'un Planlanmasındaki Rolünün Ardından, Trabzon İmar Planı Yarışmasının Hatırlattıkları

Emre Aysu,¹ Gülşen Kılıçreis Özaydın²

¹Prof. Dr., Okan Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

²Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi-Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

Gülşen Kılıçreis ÖZAYDIN: Sizinle “Erken Cumhuriyet Döneminde Fransız Plancı Lambert'in Trabzon'un Planlanmasındaki Rolü” nün ardından, “Trabzon İmar Planı Yarışması”nın hatırlattıkları üzerine bir söyleşi yapmak istiyorum. Bu söyleşi ilk bakışta Türkiye coğrafyasında yer alan bir kentin tarihine odaklanan konulara yönelecek gibi görünse de, mimarlık-planlama-kent konuları bağlamında güncel olarak tartışmaya devam ettiğimiz bazı meseleleri hatırlamamıza kaynak oluşturma potansiyeline de sahip. Fransız Plancı Lambert ile ilgili sorulara geçmeden önce doktora tezinizin konusunun Trabzon'la ilgili olmasından yola çıkarak, sizi Trabzon' a yönelten şeyin ne olduğunu sorarak bu söyleşiye başlamak istiyorum. Evet neden Trabzon?

Emre AYSU: Bu soruyla söyleşiye başlamak çok iyi oldu. Çünkü benim doktora tezimle, “Trabzon İmar Planı Yarışması” arasında doğrudan bir ilişki var. Bunu açıklayabilmek için Yıldız Teknik Üniversitesi'nin (YTÜ) tarihine kısaca bir göz atmakta fayda var. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda, imar işlerinin ve teknik hizmet gereksiniminin artması nedeniyle fen memurları ile yüksek mühendisler arasında oluşan boşluğu doldurmak amacıyla 19 aralık 1936 tarihinde yayımlanan ve 1 haziran 1937 tarihinde yürürlüğe giren 3074 sayılı yasayla Nafia Fen Mektebi kapatılarak yerine teknik okul kurulmuştur. 2 Yıllık fen memuru ve 4 yıllık mühendislik bölümleri olan *İstanbul Teknik Okulu* (İTO) 1937-1969 yılları arasında faaliyet göstermiştir. 1942 ve 1943 ders yılından itibaren mühendislik kısmında elektrik ve mimarlık bölümleri açılmıştır. Kurumda 1949 yılında *Harita ve Kadastro Mühendisliği Bölümü* kurulmuş ve Türkiye’de bu dalda mühendis yetiştiren ilk kuruluş olarak 1949-1950 ders yılında öğretime başlanmıştır. *İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi* (İDMMA) ise, 3 haziran 1969 tarihinde yayımlanan 1184

sayılı Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri yasasıyla, özerkliği olan yüksek dereceli bir öğretim ve araştırma kurumu olarak kurulmuştur. Bu dönem, YÖK yasasıyla 1982 yılında kurulan Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) dönemine kadar devam etmiştir.² İşte benim doktora tezimi yaptığım yıllar, *İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi*'nin (İDMMA) 1969-1982 yılları arasındaki dönemde içinde yer alır. O zaman diliminde kurum içinde yer alan kadrolu temel bilimciler, Mimarlık Akademisi'nde doktora tezinin yapılamayacağı konusunda ısrarcı davranıyorlardı.

O dönem çok değerli hocam Prof. İrfan BAYHAN'ın³ desteğiyle kurumda ilk doktora tezini yapmak bana nasip oldu. Bu nedenle benim doktora tezinin⁴ diploma numarası “bir” dir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde İmar Faaliyetlerinin Organizasyonu

G.Ö. Evet, söyleşiyi bu noktadan başlatmamız iyi oldu. Konumuzun aktörü LAMBERT dolayımında yapacağımız söyleşinin tarihsel bağlamını görmek açısından da söyledikleriniz son derece önem arz ediyor. LAMBERT'in Türkiye’de bulunduğu 1933-1942 yılları arasında ve tam da Trabzon İmar Planı'nı yaptığı 1937 yılında İstanbul'da fen memuru ve mühendis yetiştiren İstanbul Teknik Okulu'nun kurulmuş olması bir tesadüf olarak görülse de, bir taraftan ülkeye davet edilen yabancı planlılar, diğer taraftan teknik eleman yetiştiren okulun o yıllarda kurulmuş olması, Erken Cumhuriyet Dönemi şehirlerinin imar edilmesi için devlet tarafından bu faaliyetlerin nasıl ele alındığını anlamamız konusunda önemli ipuçları veriyor.

Şimdi doktora tezinizi yapmanıza neden olan “Trabzon İmar Planı Yarışmasına” gelelim. Bu yarışmada katıldığımız ekiple birlikte birincilik ödülünü aldınız. Emre AYSU olarak sizinle birlikte Prof. İrfan BAYHAN, Asist. Hüseyin

Prof. Dr. Emre Aysu

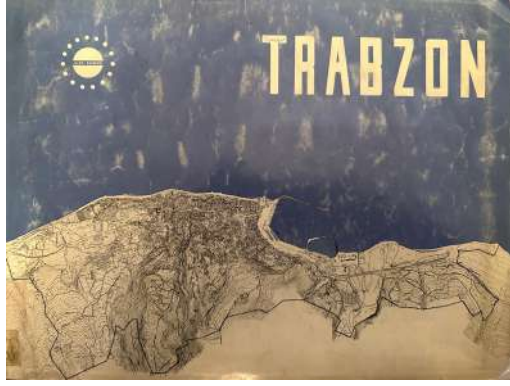

Prof. Dr. Gülşen Kılıçreis Özaydın

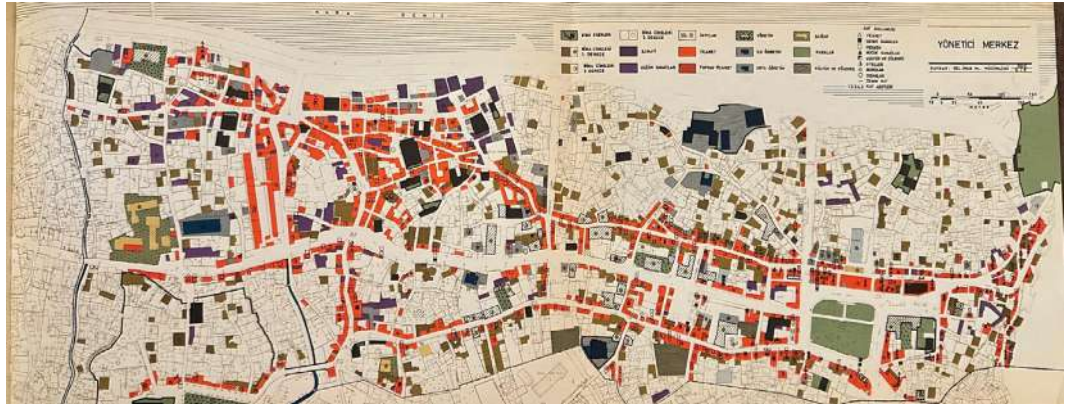
KAPTAN ve Prof. Refik ŞENVARDAR⁵ ekip arkadaşlarımız olarak bu ödülün sahipleri olduk. Yarışmayı kazandıktan sonra sizi nasıl bir süreç bekliyordu?

İller Bankası'nın İmar Planlarını Yarışmalarla Elde Etmesi Süreci

E.A. 1968 yılında hocalarım Prof. İrfan BAYHAN, Prof. Refik ŞENVARDAR ve asistan arkadaşım Hüseyin KAPTAN ile birlikte Trabzon İmar Planı Yarışması'nı kazandık ve Atelye70 bürosu bu gerekçeyle kurulmuş oldu. 60'lı yıllarda ve 70'lerin başında İller Bankası, özellikle Bölgesel Kalkınma Merkezi olarak seçilen kentlerde yarışmalar düzenliyordu. Sivas, Erzurum, Gaziantep, Zonguldak, Kocaeli, Konya gibi. Gerçekten ciddi bir sistematik içinde hazırlanan analitik etütler, makro ölçekten mahalleye çözüm arayışlarını sorguluyordu. Bu süreç bizim kuşak için gerçek bir okuldu. O zamandan bugüne Türkiye'de bu kapsamda nitelikli bir arayışın gerçekleşmediğini söyleyebilirim.

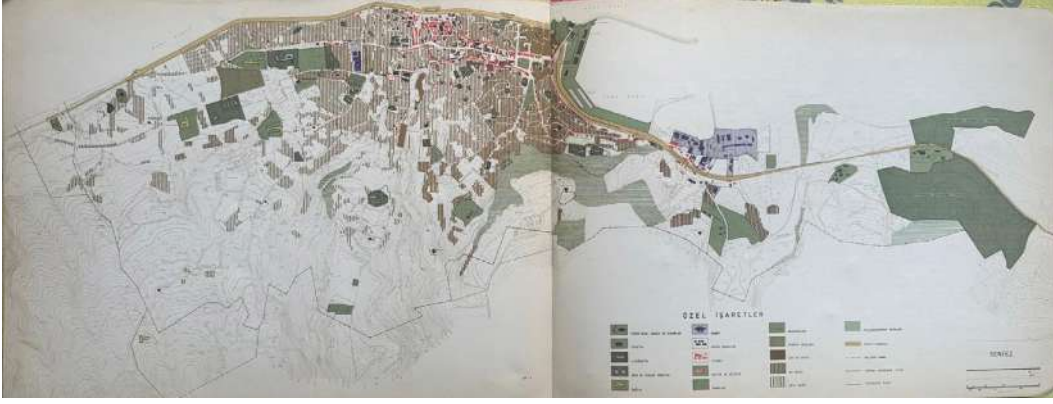

Resim 1. Trabzon Analitik Etütleri Kitap kapağı, İller Bankası İmar Planlama Müdürlüğü yayını, Ankara, 1967-68.

Resim 2. Analiz Paftası: Yönetici Merkez Arazi Kullanım paftası; Trabzon Analitik Etütleri, İller Bankası İmar Planlama Müdürlüğü yayını, Ankara, 1967-68, s.97,98. (Yönetici Merkez: Şehrin tüm hayatında yönetici fonksiyon yüklenen sosyal, ekonomik, kültürel ve idari faaliyetlerin yoğunlaştığı alanlar olarak tanımlanmıştır)

G.Ö. İller Bankası'nın öncülüğünde açılan imar planları yarışmaları için kurum tarafından hazırlanan o dönemin analitik etüt raporlarının kitaplaştırılmış hallerini ilk kez MSGSÜ Şehircilik Bölümü'nde araştırma görevlisi olduğum yıllarda görmüş ve bankanın bu titiz yaklaşımından çok etkilenmişim (Resim 1). Bu söyleşiye gelmeden önce konumuz olan Trabzon kentinin 1967-1968 tarihli analitik etüt raporunu inceledim. O dönemin İller Bankası Genel Müdürü olan Dr. Jeolog Esat KIRATLIOĞLU'nun önsöz metninde yaptığı açıklamada, "Doğu Karadeniz Bölgesi"nin merkezi Trabzon Şehri imar planının tanzimi için gerekli anket, araştırma, analiz, sentez ve yön verici bilgileri kapsayan bu kitap, Trabzon Bölge Planlama çalışmalarından yararlanılarak Bankamız İmar Planlama ve Yapı Dairesi Reisliği Belediyeler İmar Planlama Müdürlüğü'nün ilgili kuruluşlarla yapmış olduğu yakın temas ve araştırmaları neticesi hazırlanmıştır" şeklinde belirtilmektedir. Yine kitabın giriş bölümünde İller Bankası Belediyeler İmar Planlama Müdürü olan Y. Mühendis Mimar Orhan ERONAT'ın yaptığı açıklamada; Trabzon Kentinin karakterini tespit etmek amacıyla ve Trabzon İmar Planı yarışması dolayısıyla bu analitik etüt kitabının hazırlandığını belirtiyor. Ayrıca bu giriş metninde belirttiği bir hususu da kendi dönemi için çok ilerici bir bakış olarak görüyorum. "Arazi kullanmanın kontrolü ve güzel kent kavramının ötesinde bir gelişme aracı olarak beliren imar planlarının düzenlenmesinde analizler ve sentezler bütününden (Resim 2, 3), fiziki plana geçiş çözülmesi önemli bir problemdir" saptamasının bugün için de geçerliliğini koruyor olduğunu görüyoruz. Analiz ve sentez sürecindeki verilerden planlama sürecine geçiş, her dönem sancılı olmuş diyebiliriz.

Resim 3. Sentez Paftası, Trabzon Analitik Etütleri, İller Bankası İmar Plânlama Müdürlüğü yayını, Ankara, 1967-68, s.158-159.

Trabzon İmar Planı yarışması ile ilgili İller Bankası'nın hazırladığı Analitik Etüt Raporunda yer alan LAMBERT Planı'yla ilgili konuşmaya geçmeden önce biraz da yarışma jürisi üyeleri hakkında konuşalım. Bu kitapta jüri üyeleri şöyle belirtilmiş:

Danışman Jüri Üyeleri

CANDİLİS George	Paris Akademisi Öğretim Üyesi
GÜRER Yılmaz	Y. Müh. – Mimar
KIRATLIOĞLU Esat	Dr. Jeolog İller Bankası Genel Müdürü
OYMAN Suat	Belediye Başkanı
ONOMAY Vedat	Y. Mimar
ÖLÇER Cüneyt	Y. Mühendis
SARAL Fuat	Y. Mühendis

Jüri Üyeleri

ARU Kemal Ahmet	Prof. Y. Müh. – Mimar
BERKSAN Bülent	Y. Mimar
BEYRU Rauf	Prof. Y. Müh. – Mimar
ERSOY İlhan	Y. Müh. – Mimar
KAYNAK Sevinç	Y. Mimar
MENDERES Ahmet	Y. Müh. – Mimar
ÖNAL Maruf	Y. Mimar
ÖZDEŞ Gündüz	Prof. Y. Müh. – Mimar
TOPALOĞLU M. Ali	Y. Müh. – Mimar

Yedek Jüri Üyeleri

TANER Nezihe	Dr. Y. Müh. – Mimar
DALOKAY Vedat	Y. Müh. – Mimar
AS Erol	Y. Mimar

Raportörler

ERONAT Orhan	Y. Müh. – Mimar
ÖKTE Bilge	Y. Mimar

Team 10 Ekibinden Georges CANDİLİS, 1968 – Trabzon İmar Planı Yarışması Danışman Jüri Üyeleri Arasında

G.Ö. Bu dağılımda ilk dikkati çeken şey, tek yabancı üye olan Georges CANDİLİS'in danışman olarak bu yarışma jürisi içinde yer alması ve diğer üyelerin mesleklerinin o dönem ülkemizde kent planlama eğitimi olmadığı için, hepsinin mimar olması. Bu noktada CANDİLİS'le ilgili bir anımsama yapalım: Yunan – Fransız kimlikli mimar (1913-1995). Doğum yeri Bakü, Mimarlık eğitimini Atina Politeknik Üniversitesinde alıyor ve daha sonraki profesyonel yaşamında Paris'te bulunuyor ve özellikle kent tasarımı çalışmaları ile tanınmış modernist bir mimar. 1946 yılında Le CORBUSIER ile birlikte Marsilya yerleşme bloğunda çalışıyor. Sonraki yıllarda kuzey Afrika ülkelerinden Fas'ın çeşitli kentlerinde planlama çalışmaları ile Toulouse'da "le Mirail" gibi büyük ölçekli projelere imza atmış mimar-plancı. Kendisini şehircilik tarihinde "TEAM 10" ekibi üyesi olarak da biliyoruz. CIAM'dan kopuşlarla ortaya çıkan TEAM 10 ekibinde, 1953-81 yılları arasında bir dizi toplantılar yapmışlardı. Temelde; Jaap BAKEMA, Georgers CANDİLİS, Aldo van EYCK, Alison SMİTHSON, Peter SMİTHSON, Shadrach WOODS ve Giancarlo De CARLO tarafından oluşturulmuş olan TEAM 10, modern akıma eleştirel yaklaşımlarıyla dikkatleri toplamıştı. TEAM 10 içinde yer alan CANDİLİS'in yayımlanmış birçok kitabı var. Yönetmeliklere bağlı olarak gelişen kentsel yapı ve mimarinin ortaya çıkardığı durumu, ruhsuz ve niteliksiz bulduğunu ifade eden söylemleri var. Paris Akademisi'nde öğretim üyeliği dönemi olmuş. Büyük projelerde CANDİLİS adını diğer ortakları JOSIC ve WOODS ile birlikte görüyoruz. Peki sizce Georges CANDİLİS neden bu yarışmaya jüri üyesi olarak davet edilmişti?

E.A. CANDİLİS güçlü bir kişilik yapısına sahip. Trabzon yarışmasında kendisinin danışman jüri üyesi olarak davet edilmesinin çeşitli nedenleri olabilir. CANDİLİS'in Karadeniz coğrafyasına olan duygusal bağı, üst ölçekli planlama deneyimlerine duyulan ilgisi ve en önemlisi de yarışmayı açan İller Bankası'nın uluslararası literatürü izleyen vizyoner yapısı diyebiliriz. CANDİLİS'in danışman olarak bu yarışmada bulunması, Türkiye'deki yarışmalar kültürüne yaptığı katkı açısından da büyük bir şanstı.

G.Ö. Yarışmayı kazandıktan sonra sizi nasıl bir süreç bekliyordu?

E.A. O zaman ben ağırlıklı olarak mimari tasarım yarışmaları ile ilgili çalışmalarımı sürdürürken (2 Hastahane yarışmasında 2.cilik derecesi) kent planlama yarışmasında birinci olduğumuza çok şaşırmıştım. Sanırım CANDİLİS'in de etkisiyle birinci olduk. Çünkü kentin tarihi alanlarının planlamasına getirdiğimiz yaklaşımın CANDİLİS'in de beğenisini topladığını düşünüyorum. Birinci olduğumuz sıralarda İzmir'deydim. İlk Özel Okul olan Ege Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'nde asistan olarak bulunuyordum. Hocalar da oradaydı. Hüseyin Kaptan'la birlikteydik. Yıldız'da mimarlık lisans eğitimimi 1966'da, master eğitimimi de 1967'de tamamlar tamamlamaz haziran ayında İzmir'e geri dönmüştüm. Ben iyi bir mimar olmak istiyordum. 1967 yılının eylül ayında açılan yarışmalara girmiştim. Talihsiz bir biçimde iki yarışmadan da ikincilik ödülü almıştım. Biri Erzurum Tıp Fakültesi Hastanesi, öteki de Ankara Numune Hastanesiydi. Eğer birinden birinci olsaydım hayatım değişecekti. Yaşamımız hakkında istediğiniz kadar ön görülerde bulunun, zaman içinde hayatın ne getireceği her zaman istediğiniz biçimde olamıyor. Hayalimde akademisyenlik de yoktu. İki yarışmanın da konusu hastaneydi, çünkü master tezimi hastane konusunda yapmıştım. Lisanstan sonra yaptığım mastırın o zamanki adı mimarlık ihtisası. Şimdiki gibi yüksek lisans programları henüz o zaman yoktu. O yıllarda şehircilikle hiç ilgim yoktu. Ancak Yıldız'da İrfan hocalardan çok sıkı bir şehircilik eğitimi almıştım. Master yaparken hocalarım ve o dönemin master öğrencileri ile birlikte Edirne Yarışmasına katılmış ve mansiyon almıştık. Yarışmanın konusu, Selimiye Camisi'nin yakın çevresinin düzenlenmesi yarışmasıydı. O dönemlerde ayrı bir şehircilik eğitimi yoktu ama mimarlık içinde çok sıkı bir şehircilik eğitimi veriliyordu. Hatta üçüncü sınıftayken yaptığımız şehircilik projesini hiç unutamam. Şimdi Göztepe Ziverbey Caddesi üzerinde yer alan Marmara Üni-

versitesi Göztepe Yerleşkesi'nin olduğu alanla, Göztepe Sosyal Sigortalar Hastanesi'nin olduğu yerler bomboştu ve biz o alanda bir toplu konut projesi yapmıştık. Birinci dönemin proje konusu "Toplu Konut Planlaması" idi, onu takip eden ikinci dönemin proje konusu ise mekânsal ölçekte çözümlerin yer aldığı ve bugün kentsel tasarım olarak adlandırdığımız toplu konut alanında yer alacak olan konut, eğitim, sağlık, alış-veriş v.b. yapılarının tasarlanmasına yönelik "Toplu Konut Mekânsal Düzenleme" projesiydi.

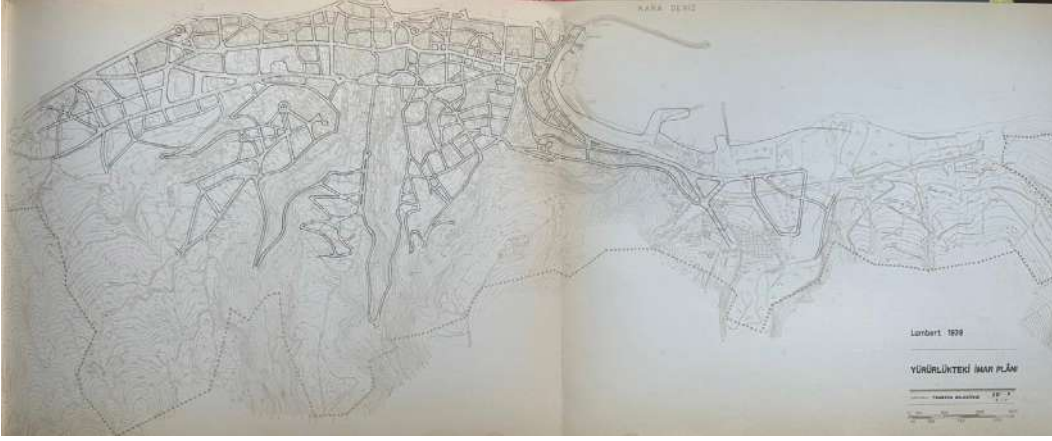
G.Ö. O zaman yarışmayı kazandıktan sonra İstanbul'a geri mi döndünüz?

E.A. Evet, o sıralar Yıldız "İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi" olarak yeniden yapılandırılmıştı. 1969-1982 yılları arasında bu yapı YÖK'e kadar devam etti ve benim Yıldız'daki akademisyenlik serüvenim de başlamış oldu. Yarışmayı kazandıktan sonra devamlı Trabzon'a gidip geliyorduk. İrfan BAYHAN ve Refik ŞENVARDAR yaşları nedeniyle çok sık Trabzon'a gidip gelemiyorlardı. O nedenle Hüseyin KAPTAN'la ben devamlı olarak nöbetleşe Trabzon'a gidip geliyorduk. Bir taraftan doktora tez konusu için çalışıyordum. Öte yandan kent planında tarihi kesimi nasıl düzenleyeceğimiz konusunda çalışıyorduk. O zamanlar koruma alanları, "protokol alanı" adı altında düzenleniyordu. O tarihlerde tarihi kesimlerle ilgili uygulamayı yönlendirecek olan yasal bir mevzuat yoktu. Sadece kurum olarak Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (Geeyk, 5805 sayılı kanun, kabul tarihi 09.07.1951) vardı. Planda o bölgeyi nasıl düzenleyeceğimizi araştırıyorduk. Planlama çalışmasına, bizden önce Trabzon Kentinin planını yapmış olan LAMBERT'in Trabzon kentini nasıl planladığını araştırarak ve değerlendirerek başladık.

G.Ö. Biz de sizin "Trabzon Kenti Planlama Çalışmaları ve Tarihsel Çevre Koruma İlişkileri" konulu 1982 yılında yapılan Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi'nde sunduğunuz bildiride⁶ plancı LAMBERT'in içinde yer aldığı ilk bilimsel makaleyi yazan kişi olduğunuzu biliyoruz. O dönemde LAMBERT'in planlama yaklaşımını nasıl değerlendirmiştiniz?

Fransız Plancı J.H. LAMBERT'in 1937-38 Yıllarında Trabzon için Geliştirdiği Planlama Vizyonu

E.A. O dönemlerde kentlerin planlanması, daha çok öngörülen nüfusun, fiziksel mekân verileri ile uyumlaştırılması ağırlıkta olmak üzere düzenlenmesi biçiminde oluyordu. Ancak

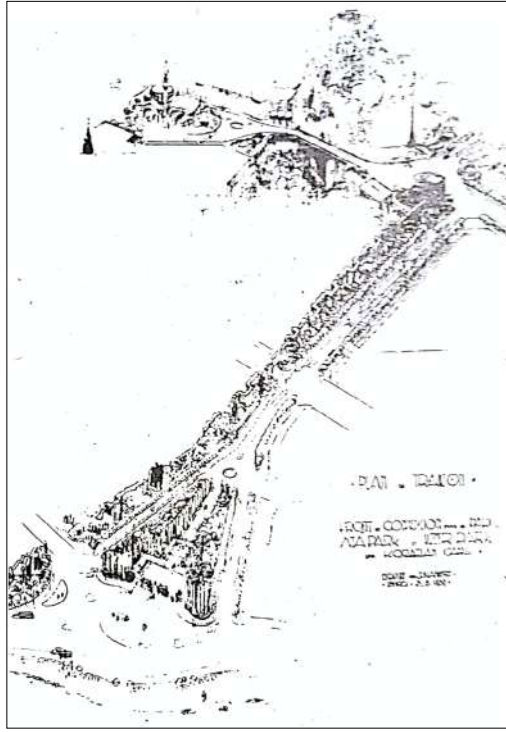

Resim 4. Yürürlükteki İmar Planı, Lambert 1938; Trabzon Analitik Etütleri, İller Bankası İmar Plânlama Müdürlüğü yayını, Ankara, 1967-68, s.43,44.

Lambert'in planlama vizyonununun daha geniş olduğunu fark etmiştik. LAMBERT'in *“Bir şehir, kendi başına eski ekonomik yapısına dayanarak yaşayamaz. Ülkenin genel yaşamına uyum sağlamalıdır. Bunun için de kamu yetkililerinin karşısına bir gelişme raporu ile çıkmalı ve bunun gerçekleşmesini sağlamak amacı ile de programa uyulmasının takibi yapılmalıdır.”* ifadelerinden, bölgesel planlama anlayışına sahip olduğunu anlamıştık. LAMBERT'in 1937 yılında geliştirdiği planlama raporundan, Cumhuriyet Hükümeti'nin kentin ekonomik gelişmesini sağlayacak girişimler olarak, *Liman ve Aya Karayolu* projelerine dayalı planlama yaklaşımını desteklemesini beklediğini görüyoruz. Bütün bunlar LAMBERT'in kenti çevresi ve bölgesi içindeki ilişkiler bağlamında ele alan planlama çalışmasının göstergeleridir.

G.Ö. Bildirinizde Lambert'in planlama yaklaşımı ile ilgili, rapordan aldığınız kısımlara yer vermişsiniz. Daha başka neler öneriyordu?

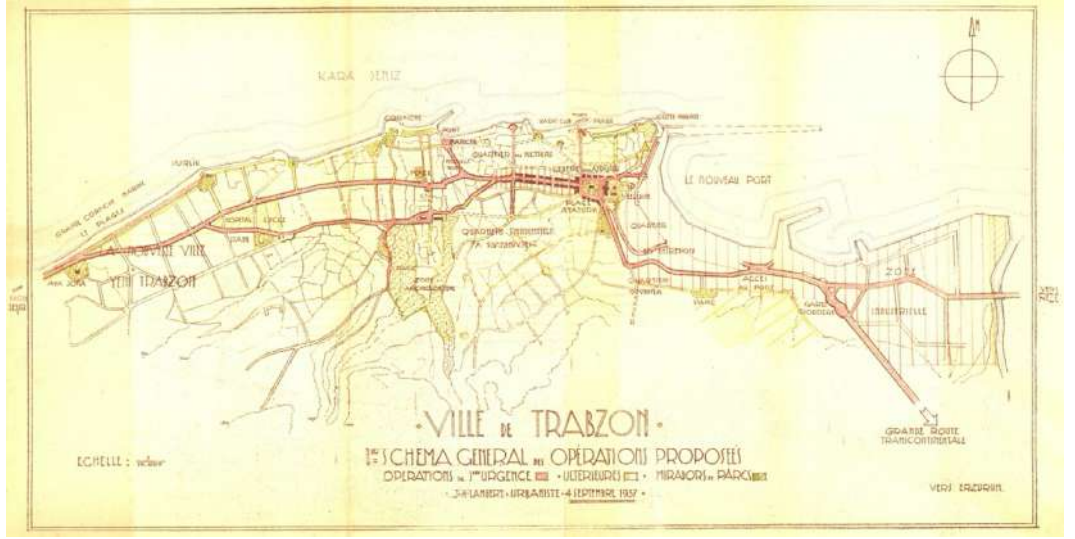
E.A. 60 bin nüfuslu bir kent planı yapılmasını önermişti (Resim 4, 5). Kentin ulaşım ağının yetersizliğinin yeni yollarla ve genişletmelerle giderilmesi, limanın gerçekleştirilmesi, kentin doğusunda Erzurum yolu ile ve limanla bağlantısı sağlanmış bir sanayi bölgesinin yer alması, kentin batısında yeni bir kent kurulması, eski varolan kentin sağlıklı bir yaşantıya kavuşturulması için denize dik yeşil kanalların düzenlenmesi ve bu yeşil sistem içinde özellikli dini, askeri ve anıtsal eski eser niteliğindeki yapıların yer alması, yine bu yeşil sistemin halkın deniz ile ilişkisini sağlayıcı manzara noktaları, teraslar yapılması, yol ve inşaat yönetmeliklerinin hazırlanması, plan uygulama programının yapılması, olanak varsa maliyet etüdünün yapılması ve ülkede yetişmiş ele-

Resim 5. Lambert Planı, “Yeşil - Tarihi Eser” ilişkisi sistemini belirleyen perspektif el eskizleri (Deniz, şimdiki Reşadiye Caddesi, Atapark Aşağı Kale, Fatih Camii, Zağnos Köprüsü; Lambert 1937, Aysu, E. “Trabzon Kenti Planlama Çalışmaları ve Tarihsel Çevre Koruma İlişkileri”, Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, 1982, s.189

manlardan oluşan bir belediye plan bürosunun kurulması gibi öneriler yer almaktaydı.

G.Ö. Eski kentin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için denize dik inen yeşil kanalların içinde dini, askeri ve anıtsal eserleri koruyan, ama buna karşın sivil mimarlık örneklerini hesaba katmayan bir koruma düşüncesini romantik bulduğunuz belirtmişsiniz (Resim 6). Biraz açıklar mısınız?

Resim 6. Lambert'in Trabzon şehri için önerdiği operasyonlar planı, 1937, İFEA Arşivi

E.A. Tabii, bunun sadece LAMBERT'in değil, o dönem Türkiye'de planlama çalışması yapan hemen hemen bütün yabancı plancıların bir yaklaşım biçimi olduğunu biliyoruz. Koruma nesnesini bir heykel haline getiriyorlar. Koruma nesnesini bütünüün bir parçası olarak görmeyen bu yaklaşımı yanlış buluyorum. Ama bu, o dönemin bir yaklaşımıydı. Sadece bizde değil Avrupa'da da birçok kentte bu yaklaşımın uygulamaları görülebilir. Biz LAMBERT'in Trabzon Planında olumlu gördüğümüz ilkelere sadık kaldık. Biraz önce de belirttiğim gibi, denize dik inen (hava kanalları) sokaklar espri-sini geliştirdik.

G.Ö. LAMBERT raporunda "Trabzon'a Özgü Kent Sorunları" 1937'lerdeki kent için nasıl tanımlanmıştı?

E.A. LAMBERT'in o dönemde gördüğü kent sorunlarını şöyle maddeler halinde açıklayabilirim:

- Kentte ulaşımın kesiştiği noktalarda hiçbir meydan olmadığı, mevcut meydanın da daha çok güzel bir dinlenme bahçesi niteliğinde olduğu,
- Dağınık biçimde konumlanmış dükkânlardan oluşan bir ticaret dokusu varken, buna karşın modern bir iş merkezinin bulunmadığı,
- Nüfus az ve dağınık yerleşme özelliği gösterirken 3 veya 4 katlı ve daha çok kare planlı olan sağlam evlerden kulübelere kadar çok çeşitli tiplerdeki konutların varlığının kente gelen ziyaretçileri hayran bırakmakla birlikte; burada yaşayan halkın bu çevreden yeterince yararlanamadığı, çünkü dolaşılabilir yerlerin bazı alanlarda duvarlarla çevrili ol-

duğu, ancak Güzel Hisar ile batıya doğru kıyıya inen kahvelerde kentte yaşayanların manzaraya dönük biçimde eğlenebildiğini.... belirtmişti.

G.Ö. Bu saptamalar doğrultusunda LAMBERT'in yaptığı kent düzenleme programındaki ilkeler plancı tarafından nasıl belirlenmişti?

E.A. Plancının geleceğe ilişkin geliştirdiği ilkeleri de şöyle açıklayabilirim:

- Var olan noktada abidevi bir şehir merkezi oluşturmak,
- Doğudan batıya denize paralel yatay yolları düzenlemek ve bu doğrultudaki Maraş caddesini büyük ana cadde haline getirmek,
- Kuzey-güney doğrultusundaki yolları düzenlemek, içeriye doğru mahallelere hizmet edecek yollar ve buraların havalanmasını sağlayacak bağlantılar ve yerel görüş noktalarını düzenlemek,
- İmaret mahallesinin batısında iskân için yeni bir kenti kurmak ve bu yerleşmenin mevcut kentten ayrı olarak ele alınmasını sağlamak,
- Serbest alanlar, parklar, görüntü noktaları, mahalle kültür merkezleri kurmak ve arkeolojik alanları korumak.

G.Ö. Lambert'in çalışmalarını 1937 yılında başlayıp 1938 yılında tamamlayarak, planın onaylanıp yürürlüğe girmesinin ardından 1939 yılında yerel belediyenin isteğiyle, o dönemin koşullarında Doğu Bölgesi Genel Müfettişi Tahsin UZER'in direktifleri ile bir komisyon oluşturulduğunu ve Lambert planı hakkında komisyonun ayrıntılı bir rapor sunduğunu be-

lirtiyorsunuz. Bu raporda planla ilgili nasıl bir değerlendirme yapılmıştı?

E.A. 1/2000 ve 1/1000 ölçekli planlarla, plan eklerinin (raporlar, yol profilleri, şemalar, perspektifler, projeler) incelenmesi sonucunda oluşturulan rapor, bazı temel başlıklardan oluşmaktaydı. Planlama tekniği açısından 1/2000 ölçeğinin o yıllardaki imar planlarında çok kullanılan bir ölçek olduğunu söyleyebiliriz. O dönemin rapor diline sadık kalarak bu temel başlıklar şöyle ifade edilmekteydi:

- Yolların mütalaası ve mürur (incelenmesi ve sirkülasyon),
- Hedamati devletin (devlet hizmetleri) şehrin iktisadiyatında işgal edecekleri yerlere göre urbane mıntıklar,
- Serbest sahalar, umumi bahçeler, serbest parklar, sıhhat ve estetik mıntıklar,
- İlim bakımından Trabzon eski abidelerinin muhafazası ve yeni abide ve binaların programları,
- Urbanizmin talimat ve nizamnamesi,
- Planın tatbikatının programı, urbanizm bürosu, zati program.

G.Ö. Raporda yer alan Trabzon eski abidelerinin muhafazası başlığı altında o dönem için ne tür bir faaliyet yapılmıştı?

E.A. Belediye Şehircilik Komisyonu, korunması gerekli sanat ve tarihi değerleri olan binaları, 1933 Belediye Yapı ve Yollar Yasasına göre Millî Eğitim Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce listelenmesine aracı olmuştu. Bu tarihi ve mimari yapıların etrafının temizlenmesi, bahçe içinde olanların aynı konumda tamir edilerek korunması önerilmişti. Bu eski eser niteliğinde olan yapıların bir park ile birlikte yeşil sistem içinde yer alarak korunması öngörülmüştü. Trabzon Belediyesi arşivinden elde ettiğimiz LAMBERT'in tasarladığı yeşille birlikte ele aldığı "park- tarihi yapıtlar" ikili sistemini anlatan perspektif el eskizleri ve projeleri, LAMBERT'in hem kent tasarımındaki ve hem de tarihi yapıtların korunması hakkındaki görüşlerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

G.Ö. Yine bu yazınızda Behçet Ünsal'ın LAMBERT'in İstanbul'da 1937 yılında verdiği bir konferansla ilgili yorumundan bahsediyorsunuz. Cumhuriyet döneminin önemli imar hamlelerine tanıklık etmiş aktörlerden biri olarak bildiğimiz Prof. Behçet ÜNSAL'ı (1909-2006) hatırlamak gerekirse; kendisini mimarlık tarihi ve şehircilik araştırmalarının yanısıra tari-

hi yapıların korunmasına yönelik çalışmalarıyla da tanıyoruz. 1933'te EGLİ'nin öğrencisi olduğu Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden mezun olur olmaz, Ankara'da mimarlık üretimlerine başlıyor ve imarla ilgili konularda bürokrat olarak çalışıyor ve daha sonra 1940'ta İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü uzman mimarı olarak PROST ile birlikte İstanbul imar planı çalışmalarına katılıyor. Bu yıllarda özellikle şehircilik sorunlarıyla ilgilendiğini ve sizin Trabzon yarışmasını kazandığınız yıllarda da İDMMAda 1970'te Mimarlık Bölümü başkanlığı, 1971'de ise aynı kurumun Restorasyon ve Mimari Tarihi Kürsüsü başkanı olduğunu biliyoruz.⁷ Şimdi tekrar bildirinizde belirtmiş olduğunuz Behçet ÜNSAL'ın, LAMBERT'in İstanbul'da 1937 yılında verdiği bir konferansla ilgili olan yorumuna geri dönelim. Behçet ÜNSAL, LAMBERT'den nasıl söz ediyordu?

E.A. 1937 yılında İstanbul'da bulunduğu sırada Fransız plancı LAMBERT'in Mühendislik Mektebi'nde verdiği konferansı izleyen Prof. Behçet ÜNSAL, plancının "Pratik Kent" akımına bağlı olmakla birlikte kent tasarımında romantik bir peyzaj anlayışına sahip olduğunu belirtmekteydi (Behçet ÜNSAL ile yapılan bir söyleşiden).

G.Ö. Behçet ÜNSAL'ın, LAMBERT'i romantik bir peyzaj anlayışına sahip plancı olarak görmesinin temel nedenini, biraz önce bahsettiğiniz LAMBERT'in Trabzon'daki eski kentin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için denize dik inen yeşil kanalların içinde yer alan sivil mimarlık örneklerini gözden çıkararak dini, askeri ve anıtsal eserlerin etraflarının açılması düşüncesiyle oluşturduğu planlama yaklaşımı olarak belirtebiliriz değil mi? Ancak Behçet ÜNSAL, LAMBERT'i daha çok İstanbul Planlama Yarışmasında ortaya koyduğu düşüncelerden dolayı tanıyordu. Bu durumda kısaca LAMBERT'in İstanbul deneyimine bakmamız gerekecek değil mi?

E.A. Evet, ama bu konuda siz LAMBERT araştırmanızdan dolayı konuya daha hâkimsiniz. Onun için bu konuda açıklama yapmak size düşer.

G.Ö. Peki, o halde kısa bir açıklama yapalım. İstanbul'un planlama hikâyesi ile ilgili hazırlıklar ancak 1933'de başlamış ve bu bağlamda uluslararası İstanbul Planlama yarışması açılmış ve dört Avrupalı şehirci ülkeye davet edilmişti. Biri Alman Herman ELGÖTZ, diğeri Fransız şehirciler Alfred AGACHE, Jacques H. LAMBERT ve Henri PROST. Ancak o günlerde Paris Bölgesi Planlama Kurulu Başkanı olan PROST, işlerinin yoğunluğu nedeniyle bu daveti kabul etmemişti. Plancılara

İstanbul hakkında bilgi ve haritalar verilerek neler yapabileceklerini bir rapor halinde belediyeye sunmaları istenmişti. Nitekim adı geçen üç uzman, İstanbul'da bir ay kalarak hazırladıkları projelerini teslim etmişlerdi. Belediyenin yedi kişiden oluşturduğu bir komisyon tarafından yapılan inceleme sonucunda Alman şehirci ELGÖTZ'ün projesi daha gerçekçi olduğu gerekçesi ile birinci seçilmişti. Herman ELGÖTZ, 1934 yılında basılan İstanbul İmar Raporu'nda özellikle şehrin tarihî ve doğal güzelliklerini vurgulamış, teknolojinin ve dönemin ihtiyaçlarına göre düzenleme yapılırken kesinlikle bu hususiyetin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmişti. ELGÖTZ'ün hazırladığı planın bazı bölümlerinden olan örneğin ulaşım şeması, sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda bir nevi öncü bir rol oluşturmuştu. Fakat her şeye rağmen, bilinmeyen bir nedenle belediye ELGÖTZ ile plan konusunda herhangi bir anlaşma yapmamıştı.

Bu üç plancıdan biri olan LAMBERT'in İstanbul için hazırladığı planın ana hatlarına bakıldığında; konuyu 7 başlık altında ele aldığı görülür.⁸ O dönemin diline sadık kalarak belirtecek olursak; 1) Sınâi İstanbul, ki bu bölümde yeni İstanbul limanı üzerinde çok durmuş ve İstanbul'un bir kıyı kenti olarak olmazsa olmaz bu özelliğini plan kararlarında yansıtmıştır, 2) Hars (*kültür*) İstanbul'u "üniversite, sanat İstanbul'u, sanatlar merkezi İstanbul" yaklaşımı içinde mahalle kültür merkezleri, milli kütüphane, büyük milli tiyatro, şehir hafriyatı müzesi gibi öneriler kültürel kullanımlara verdiği önemi gösterir, 3) Spor ve Turizm İstanbul'u, 4) İmar Umumi Hatları, 5) İstanbul'un Şehir Nizamata Şeması, 6) İstanbul'un Planı "nazım plan ve onu teşkil eden unsurlar", 7) İstanbul İskân Şeraitini İslah ve İnşaat gibi teknik konulara da yer verir. Hatta raporun sonunda "şahsi teklifat" olarak; şehircilik kursları programı önerir. Birer saatlik toplam 21 ders için her bir derste 15-25 adet projeksiyon yapacağını söyler. Bu teklifiyle eğitime verdiği önem anlaşılabilir. Şimdi tekrar Behçet ÜNSAL'ın LAMBERT'i neden romantik bir peyzaj anlayışına sahip bir plancı olarak gördüğünü ele alacak olursak; İstanbul planlaması için bu yargının sübjektif bir bakış açısı olduğunu söylemek sanırım yanlış olmaz.

G.Ö. Tekrar LAMBERT'in Trabzon planlamasına geri dönecek olursak, bu planın uygulanması sonucunda sivil mimarlık örnekleri zarar görmüş müydü?

E.A. Trabzon imar planı çalışmalarına 1937'lerde başladığı dikkate alındığında,

1933 yılında yürürlüğe giren "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu" hükümlerine göre bir planlamanın yapıldığı ve bu planlamada da anıt niteliğindeki tarihi mimari eserlerin korunmasında kanunun 4. ve 9. fıkralarında belirtilen, Millî Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından saptanan eski eserlerin her tarafından 10 m. çekilmek koşulu ile korunması öngörülmüştü. Bu koşul plancının saptanmış anıt niteliğindeki eski eserlerin etrafının temizlenerek bir yeşil sistemi içinde yer alması düşüncesine paralel düşmektedir. Tek yapı ölçeğinde ve özellikle tarihi ve mimari değere sahip sivil mimarlık yapıtlarını dışlayan bu koruma anlayışı sonucu hazırlanan LAMBERT planı çok sayıda sivil mimarlık örneğinin yok olmasına da neden olmuştur (Orta-İç Kale'de LAMBERT Planı uygulamaları gibi).

G.Ö. Plan gereği olarak ulaşım düzenlemelerinde kentin geleneksel dokusuna zarar veren uygulamalar olmuş muydu?

E.A. Evet, LAMBERT planını inceleme komisyonunun raporunda eski mahallelerde bazı mihver (eksen) kırıklığı ile yolların açılması gerekliliğinin ve hazırlanan şehircilik nizamnamesinin 4. maddesinde yeni açılacak yolların 10 m. den az olmaması koşulu ve getirilen kat adetleri bu yok olmayı başlatan başlıca etkenlerdir.

G.Ö. Planda uygulanmayan yerler var mıydı?

E.A. LAMBERT planının uygulanan kısımları ile bugün tarihi sit alanı olarak saptanan Çarşı-Pazarkapı, Ortahisar mahallelerinin tamamı ve Gülbaharhatun mahallesinin bir kısmını içeren alan karşılaştırıldığında perspektif el eskizi ve projesini yaparak tasarladığı denizden manzara terası ile başlayan ve aşağı kale duvarlarının batı kesimini yeşil sistem içine alan ve Fatih Camii'nin etrafını yapıardan temizleyerek boşaltan tasarımın ve buna benzer diğer plan kararlarının uygulanmamış olmasını özellikle Fatih Camii çevresindeki sivil mimarlık örneklerinin yok olmaması açısından şans olarak görmek, günümüzdeki koruma anlayışı açısından uygun düşecektir.

G.Ö. Trabzon'da LAMBERT planı hangi yıla kadar devam etmiş?

E.A. 1938-1970 yılları arasında devam etmekle birlikte, bu yıllar arasında çok çeşitli mevzii imar planı değişiklikleri ile uygulamada kalmıştır.

G.Ö. Mevzii imar planları ne yazık ki ülkemizde plan bütünlüğünü bozan, yamalı bohça gibi mekânsal bozulmalara neden olan uygulamalar olduğu için, 1970'lere geldiğinde

artık LAMBERT planından eser kalmamıştır değil mi?

E.A. Evet doğru. İkinci plan çalışması ise İller Bankası tarafından hazırlanan ulusal düzeyde açılan bir yarışma ile 1968 yılında başlatılmıştır. Bu sürecin başında 1964 yılında onanan halihazır haritaların ardından, İller Bankası tarafından 1967-68 yıllarında hazırlanan “Trabzon Analitik Etütleri” ile yarışmaya çıkarılan “Trabzon Kenti İmar Planı Yarışması” nı, ulusal bir jürinin değerlendirmesi sonucunda, 1. lik ödülü kazanan gruba verilmiştir.

G.Ö. Evet şimdi tekrar söyleşimizin başında ele aldığımız ve sizin ekibinizin 1.lik ödülünü aldığı yarışma sürecine geri dönüyoruz. Yarışmayı kazandıktan sonra Trabzon Kenti İmar Planı çalışmasına nasıl başladınız?

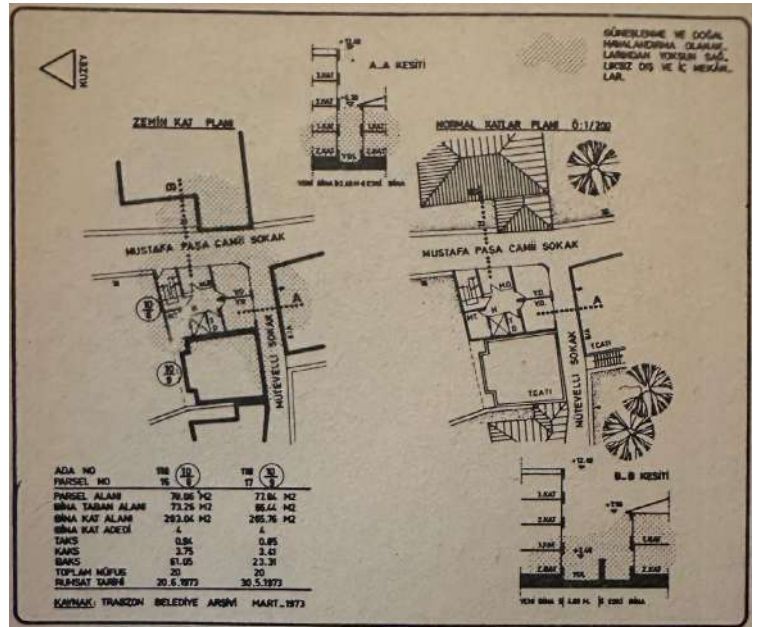
E.A. Yarışmayı kazandık. Uygulamaya geçerken plan yapımı için her türlü bilgiyi toplamaya çalışıyorduk. O sırada protokolle bu işin olmayacağı kanaatine vardık. O tarihteki imar planlarında koruma alanı adı, protokol alanı olarak geçiyordu. Onun için LAMBERT’in el çizimlerinde de görülebileceği gibi tarihi yapıların bulunduğu bölge, koruma/protokol alanı olarak kabul ediliyordu.

G.Ö. Peki protokol alanı ile ilgili durum ne oldu?

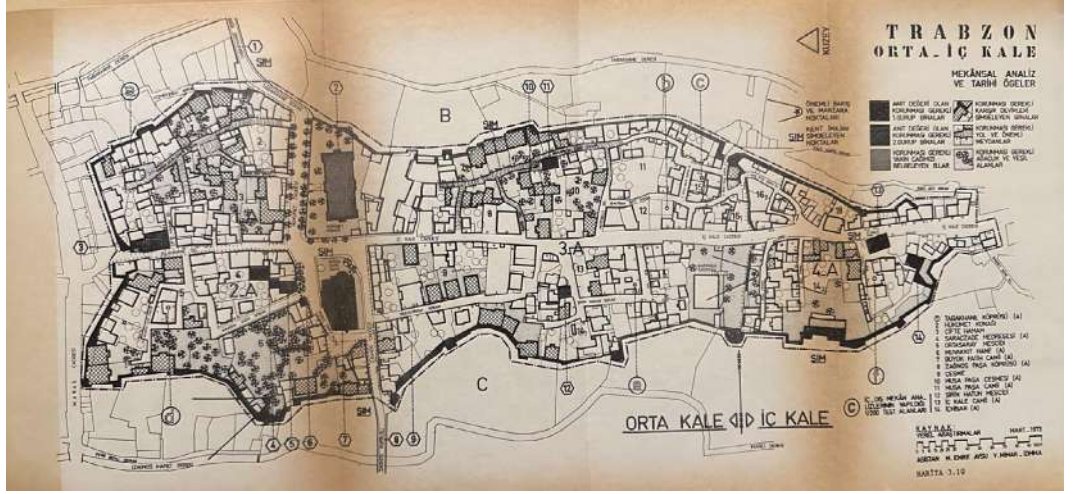
E.A. O dönemin yasal mevzuatı içinde bu tür tarihi nitelikli alanlar protokol alanı olarak kabul ediliyordu. İller Bankası’nın tutumu da yasal mevzuata uygun biçimde davranmaktı. Bu protokol alanı tanımlaması çok yıllar sonra değişti. Protokolden kastedilen şey “özel alan” olarak kabul edilmesiydi. Benim için de kentsel koruma alanı fikri doğdu. Konuyu öyle aldım. Bu konuda rahmetli İrfan BAYHAN hocanın desteği çok oldu. Bu alanda Almanlar çok iyiydi, o nedenle bu konudaki Alman literatüründen çok yararlandım. O model üzerinden ilerledim. Ancak o dönem bilgisayar teknolojisinin çok başlarındaydık. Görsel malzemenin bir kısmını harflerle ifade etmek durumunda kaldım. Doktora tezi bu koşullarda ortaya çıktı ve bu tezin daha sonra sit alanları ile ilgili koruma biçimlerini etkilediğini düşünüyorum. Benden daha genç olan arkadaşlar, bu tezin etkisi altında kaldıklarını da belirttiler. Tezin çok kapsamlı olması, Alman bakış açısının etkisiyledir. Bu tez de ilk defa sosyal, ekonomik ve fiziksel araştırmalara ağırlık verdiğinden dolayı kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Ayrıca bu tezin önemi Trabzon planıyla bütünleşmiş olmasıdır.

G.Ö. Planın bir nevi tamamlayıcısı olmuş. Hem doktora tezi hayatın içine girmiş, hem de plan bu tez vasıtasıyla güçlü bir teorik alt yapıya sahip olmuş.

E.A. Evet tam olarak öyle. Bunu söylemek zorundayım. Bir akademisyenin kendi alanında hem uygulama hem kuram üretmesi lazım. Bu kesinlikle böyle olmalı. Ancak şimdi görüyoruz ki bazı akademisyenler batı kültürü tarafından üretilmiş olan kuramları alıyorlar, ithal ederek bizim kültürümüzle hiç ilgisi olmayan bu kuramları bizim coğrafyamızda kullanmaya çalışıyorlar. Böyle bir uygulama olamaz. Oysa o yıllarda biz bunu kırdık. Ben bu konuda kendimle gurur duyuyorum. Tez 1976’larda bitti. Bir yarışma kazanmışız, onun içinden bir doktora çalışması çıkmış. Son derece önemli. Kenti planlıyoruz, resim yapmıyoruz. Kentin çok önemli bir parçası var ve sorunlu. O sorunla ilgili bir doktora yapmak çok önemli (Resim 7, 8). Bizim yaptığımız plan 1980-82’lere kadar sürdü. Sonra karayolları kentin içinden yol geçirek planın bozulmasına neden oldu. Orada hükümet konağının olduğu harika bir meydan vardı. O taş duvarların üzerinde eski Trabzon evlerinden oluşan eşsiz bir kentsel doku vardı. Şimdi hepsi yok olmuş, bu hazin durumu görmek bile istemiyorum. O zaman biz 150 bin

Resim 7. Kentsel doku örnekleri – Musa Paşa Cami sokakta konut tipleri, M. Emre Aysu, *Eski Kent Mekanlarının Düzenleme İlkeleri, Kent Planlama Bütünü İçinde Sistematik Bir Çözümleme - Planlama - Tasarlama Modeli Trabzon Kenti, Orta - İç Kale Tarihi Yerleşimi Üzerine Bir Deneme*, doktora tezi, 1976; İDMMA Mimarlık Bölümü Baskı Atölyesi'nde, Baskı Tarihi: 1977, s.320

Resim 8. Trabzon Orta – İç Kale Mekânsal Analiz ve Tarihi Öğeler, Harita 3.10, M. Emre Aysu, 1977, a.g.e

kişiyeye göre planlamıştık, şimdi kent merkezi nüfusu 300 bin civarında, yani tam bir misli artmış. Sonuç olarak kendi kültür varlıklarımız ve kendi kültürümüze göre yaklaşımlar geliştirmek zorundayız, bu doktora tezi bu amaca hizmet etmiştir.

G.Ö. İmar planında Trabzon için nasıl bir kent şeması öngörmüştünüz?

E.A. Trabzon sert topoğrafyası ile zor bir yer. Lineer olarak uzanan bir sahil yolu vardı. Bu yol kentin gelişmesi için tek başına yeterli gelmiyordu. Ama bizim önerdiğimiz TANJANT YOLU, batıdan başlar, doğuya doğru uzanır ve kentin belirli noktalarına temas eder, özellikle kent merkezine teğet geçtiği için bu adı vermiştik. Bütün merkez ilişkileri tek başına sahil yolundan sağlandığı için yeterli gelmiyordu, bu nedenle tanjant yolu bir gereklilikti. Bu yolun tarihi kesimin arkasından geçmesi, yolun küçük bir kısmının bir tünelden geçmesi ve adeta kenti tavaf etmesi ve insanların bu yoldan geçerken kaleyi izleyebilir olması kente önemli bir katkıydı. Uygulama imar planında bütün bu kotlar tek tek işlenmişti. Bizim planlama yaklaşımımız tamamen doygunlaşan bir kent değil, içinde yer yer bulunan boşluklarıyla nefes alan bir kent şeması oluşturmaktı. 24.07.1970 tarihinde yürürlüğe girmiş olan imar planı, Karadeniz Teknik Üniversitesi sınırından Ayasofya Mahallesi sınırına kadar 725 hektarlık alanda lineer bir gelişmeyi öngörüyordu.

G.Ö. Konu tanjant yola gelince burada rahmetli Hüseyin Kaptan'ı anmadan geçmeyelim.

Tanjant yolu için yarışmadaki ekip arkadaşınız Hüseyin Kaptan'ın isim babası olduğu söylenir. Doğru mudur?

E.A. Birlikte oluşturduğumuz bir fikirdi. Planda Ortahisar bölgesi protokol alanı ilân edilerek koruma altına alınmış, tanjant yolu güzergâhı ise tarihi bölgeye güney sınırından teğet geçecek biçimde belirlenmişti. Tanjant yolu, Ortahisar bölgesinde Atapark-Erdöğdu bağlantısı bir kavşakla sağlandıktan sonra Bahçecik yan bağlantısı tahsis edilip tünel geçişin ardından Hacıkasım'a kadar herhangi bir bağlantı yapmadan geçecek şekilde tasarlanmıştı. Tanjant yoluyla kentin güneyinden, tarihi antik kent dokusuna zarar vermeden teğet geçerek güneyde kente yeni bir gelişim alanı kazandırmak amaçlanmıştı. Tanjant yolu, kente güneyde yeni bir gelişim alanı yaratacağı için üretken, hisarın dışından geçeceği için koruyucu ve kentin trafik yükünü paylaşacağı için taşıyıcı olarak tarif edilmekteydi. Karayolları yol ile ilgili proje çalışmalarında önerilen güzergâhın maliyetinin fazla olduğu gerekçesi ile güzergâh üzerinde değişiklik yapılmış, uçan yol adını almış ve planın hedeflerinden sapılmıştır.

G.Ö. Lambert dolayımında yaptığımız bu söyleşi, bir taraftan erken Cumhuriyet döneminin şehircilik konularından bazılarını yakınlamayı, öte yandan sizin kişisel deneyimleriniz içinde ve Trabzon özelinde kentsel koruma kavramına yaklaşmayı sağladığı için çok teşekkür ederim.

E.A. Ben teşekkür ederim.

Notlar

1. Bu söyleşi, “Erken Cumhuriyet Döneminde Fransız Plancı LAMBERT’in Trabzon Planlanmasındaki Rolü” isimli MSGSÜ 2018-39 no’lu Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında (Yürütücü: Prof.Dr. Gülşen ÖZAYDIN, ekip üyeleri: Ar.Gör. Dr.Saadet Tuğçe TEZER, Ar. Gör. Barış GÖĞÜŞ, Doktora Öğr. Murat TÜLEK, Danışman: Jean-François PÉROUSE ile birlikte 2018-2020 yılları arasında gerçekleştirildi). 11 Ekim 2019 tarihinde yapılan söyleşinin ardından bu metin, mimarlık-planlama-kent konuları bağlamında söyleşi yapanlar tarafından güncellenmiş halidir.
2. Bu konuda detaylı bilgi için www.ytu.edu.tr/tarihce kısmına bakılabilir.
3. İrfan BAYHAN (1922-1994), İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümünde okuyup, mimarlık öğrenimini Züriç Politeknik (ETH) Mimarlık Bölümünde 1947 yılında tamamlamış ve hemen ardından Prof. Dr. F. HESS’in asistanı olmuştur (1948-1955). Kendisini “*Mesken Tipleri ve Yerleşme Formları*” ile “*Şehir Plânlaması*” (basım yılı 1969) adlı iki kitabın yazarı olarak da tanınmaktadır. Trabzon imar planı yarışmasında birinciliği, ekip arkadaşları Refik ŞENVARDAR, Hüseyin KAPTAN ve Emre AYSU ile birlikte kazanmıştı. Mimarlık uygulamaları arasında Eskişehir Maarif Koleji, İzocam Fabrikasıyla bu fabrikanın lojman ve misafırhane binaları, Ege Özel Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu Yerleşme ve amfi planlarını yapmıştır. Yıldız Teknik Üniversitesi’nde Mimarlık Bölümünde ve daha sonra Şehir ve Bölge Planlama Bölümü kurucusu olarak 1955-1989 yılları arasında 34 yıl öğretim üyesi olarak çalışmıştır.
4. M. Emre AYSU, “*Eski Kent Mekanlarını Düzenleme İlkeleri, Kent Planlama Bütünü İçinde Sistematik Bir Çözümleme – Planlama – Tasarlama Modeli - Trabzon Kenti Orta - İç Kale Tarihi Yerleşimi Üzerine Bir Deneme*”, adlı Doktora Tezi, Kabul Tarihi: 1976, İDMMA Mimarlık Bölümü Baskı Atölyesi’nde Baskı Tarihi: 1977 (Danışman: Prof. İrfan BAYHAN (İDMMA), Jüri Üyeleri: Prof. Gündüz ÖZDEŞ (İTÜ), Prof. Dr. Ümit DOĞANAY (İstanbul Üniversitesi-Hukuk Fakültesi).
5. Refik ŞENVARDAR (1920-2000), İTÜ Mimarlık Bölümü’nden 1950 yılında mezun olmuş, 1956 yılından itibaren İstanbul Teknik Okulu’ndan başlayarak 1989’da emekli olduğu Yıldız Teknik Üniversitesi’nde Yapı Kürsüsü’nde öğretim üyeliği yapmış olup “*Mimarlık’ta Gölge ve Perspektif Eğitici İzadışım Metodu*” kitabının yazarı. Trabzon İmar Planı yarışmasını kazandıkları tarihte İzmir’de Ege Özel Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu’nda da öğretmenlik görevini yapıyordu.
6. AYSU, E., “Trabzon Kenti Planlama Çalışmaları ve Tarihsel Çevre Koruma İlişkileri”, *Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi*, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, 1982, s.181-191.
7. 1941’de birkaç arkadaşıyla birlikte, iki yılda 45 sayı çıkan Yapı adlı mimarlık dergisini yayımlamaya başladı. 1946’da İstanbul Teknik Okulu’nda (İTO) mimarlık tarihi dersleri vermeye başladı. 1949’da Mimari Tarihi adlı kitabını yayımladı. Kitap, gerek hacim, gerek konu genişliğinden dolayı uzun süre Türkiye’de mimarlık tarihi konusunda bilgi edinmek isteyenlerin gereksinimlerini genel sınırlar içinde karşıladı. İngiltere’den gelen bir öneri üzerine 1959’da Londra’da Turkish Islamic Architecture -Seljuk to Ottoman (Selçuk’tan Osmanlı’ya Türk İslam Mimarlığı) adını taşıyan ve Türk mimarlığını etkileyen koşulları, mimari biçim ve karakterleri, yapı malzemelerini kronolojik ve karşılaştırmalı bir biçimde ele aldığı kitabı yayımlandı. 1952’de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu üyeliğine seçilen ÜNSAL, 1954’te İstanbul Belediyesi eski eserler müşavirliğine atandı. Bu görevdeyken, kentin eski haritalarının hazırlanmasının yanı sıra birtakım restorasyon çalışmalarını yönetti. Aynı yıl, Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü’nde de mimarlık tarihi derslerine başladı. Ünsal, 1963’te Topkapı Sarayı arşivindeki mimari planları yayımladı. 1969’da profesör unvanını aldığı İDMMA’da 1970’te Mimarlık Bölümü başkanlığına seçildi. 1971’de ise aynı kurumun Restorasyon ve Mimari Tarihi Kürsüsü başkanı oldu. 1973’te Turgut ÖVÜNÇ ile birlikte İDMMA Mimari Tarihi ve Restorasyon lisansüstü dalının kuruculuğunu yapan ÜNSAL, 1979’da Eski Türk Mimarlığı Enstitüsü’nün kurulmasında da çalıştı. Enstitü elemanlarıyla İstanbul Yıldız Sarayı ve Hünkâr Dairesi restorasyon projelerini gerçekleştirdi.
8. Lambert, J.H., *İmar Raporu İstanbul*, Hazine, Temmuz 1933 (61 sayfa), Roman Han – Galata, İstanbul (1934), Milli Kütüphane Arşivi, (söz konusu rapora, MSGSÜ 2018-39 no’lu Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında araştırma ekibi tarafından Milli Kütüphane Arşivi’nde ulaşılmıştır.)